

5. Полюжин М. М. Напрями та одиниці прагматичного аналізу мовленнєвої комунікації / М. М. Полюжин // Проблеми романо-германської філології : [зб. наук. пр.]. – Ужгород : Патент, 2003. – С. 6-19.

6. Різун В. В. Лінгвістика впливу : [монографія] / Різун В. В, Непийвода Н. Ф., Корнєєв В. М. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський ун-т», 2005. – 148 с.

7. Шкіцька І. Ю. Маніпулятивні тактики позитиву : лінгвістичний аспект : [монографія] / Ірина Юрїївна Шкіцька ; за наук. ред. проф. В. М. Бріцина. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – 440 с.

8. Шкіцька І. Ю. Семантичні різновиди маніпулятивно спрямованих компліментарних висловлювань / І. Ю. Шкіцька // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету : [науч. журнал]. – Бердянськ: Бердянський державний педагогічний ун-т, 2014. – Вип. 3 – С. 85-93.

Шульга Д.В.

студентка,

Науковий керівник: Зубаков П. М.

старший викладач,

Криворізький факультет

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ

В умовах сьогодення та враховуючи чинне законодавство, слідчу діяльність не можна уявити без проведення допиту. На практиці слідчі часто стикаються з проблемою допиту неповнолітніх, іншими словами просто дітей. Складається так, що в певних випадках вони є основним джерелом отримання інформації без якої подальші слідчі (розшукові) дії стають неможливими. Враховуючи особливості психіки дітей, отримати цю інформацію задача не з простих, адже постає питання віку, процесуального становища та рис, які характеризують особу допитуваного. Знання цих особливостей є досить важливим для обрання прийомів встановлення психологічного контакту, вибору режиму проведення допиту, здійснення впливу на неповнолітнього, оцінки його свідчень.

Допит – слідча (розшукова) дія, яка являє собою регламентований кримінально-процесуальними нормами інформаційно-психологічний процес спілкування осіб, які беруть у ньому участь, спрямований на одержання інформації про відомі допитуваному факти, що мають значення для встановлення істини у провадженні [6, с. 187]. Вік, починаючи з якого неповнолітній може виступати на допиті, у кримінально-процесуальному законодавстві не визначений. У психологічній літературі запропоновано шість вікових груп неповнолітніх:

- дитячий вік (до 1 року);
- раннє дитинство (від 1 до 3 років);
- дошкільний вік (від 3 до 7 років);
- молодший шкільний вік (від 7 до 11-12 років);
- підлітковий вік (від 11 до 14-15 років);
- старший шкільний вік (від 14 до 18 років) [6, с. 207].

Тривалість допиту неповнолітніх, особливо малолітніх повинна визначатись перш за все індивідуально-психологічними віковими особливостями допитуваних. На думку М.М. Коченова продуктивно можуть давати свідчення: діти 3-5 років біля 15-20 хвилин; діти 5-7 років – в межах 20-25 хвилин; діти 7-10 років – від 25 до 35 хвилин [2, с. 19]. Якщо за цей час не все вдалось з'ясувати, потрібно зробити перерву.

Складність проведення допиту неповнолітніх обумовлена специфікою психології формування показань, віковими та індивідуальними особливостями. Особливу увагу слід приділити психологічним особливостям допитуваного, його характеру, темпераменту, навикам, звичкам, мисленню, колу знайомств, способу життя, вихованню в сім'ї. Дані, що характеризують особу неповнолітнього, дозволяють прогнозувати його поведінку під час допиту, вибирати тактично правильний його напрямок, оцінювати достовірність показань допитуваного [5, с. 106]. Тактика допиту неповнолітніх значною мірою обумовлена особливостями їх психіки (підвищеним навіюванням, схильністю до фантазування, високою емоційністю, нестійкістю поведінки), незначним життєвим досвідом, що нерідко приводить до неправильної оцінки ними розслідуваної події в цілому або окремих її елементів [1, с. 593].

При підготовці до допиту слідчий повинен звернути особливу увагу на з'ясування ступеня розвитку дитини чи підлітка, впливу на нього дорослих, особливості характеру. Від цього в першу чергу залежить вибір місця допиту.

Дітей молодшого віку доцільно допитувати у звичній для них обстановці: у школі, дитячому закладі, іноді у них вдома, щоб офіційна обстановка кабінету слідчого не сковувала і не лякала їх, не діяла на них гнітюче. Допит не слід затягувати, необхідно влаштовувати перерви.

Для неповнолітніх у віці 15-17 років офіційна обстановка місця допиту грає протилежну роль: проймаючись почуттям відповідальності, вони швидше дадуть правдиві свідчення [4].

Багато в тактиці допиту визначається процесуальним становищем неповнолітнього.

При допиті підозрюваного неповнолітнього необхідно зібрати хоча б мінімальну інформацію про підлітка, допитавши його батьків, вчителів, сусідів. При виборі моменту і тактики допиту необхідно враховувати психологічний стан підлітка. Зазвичай це – емоційне збудження в поєднанні з пригніченістю від незвичної обстановки. До цього додається страх перед покаранням, перед батьками, перед викриттям. В такий момент важливо спонукати підлітка до усвідомлення серйозності його положення і важливості допиту, доцільності співпраці зі слідством. Для цього необхідно постаратися зняти (хоча б частково) його нервову напругу, заспокоїти, вжити заходів до встановлення психологічного контакту.

Готуючись до допиту підозрюваного неповнолітнього, слідчий має ознайомитися з його морально-психологічною і соціально-демографічною характеристикою.

Якщо підліток визнає свою вину, допит все одно повинен бути проведений детально, без поспіху, докладно.

Якщо підліток, визнаючи свою вину, плутається в деталях, то необхідно особливо розібратися в тому, чи відбувається це в силу його

психофізіологічних властивостей або він повідомляє відомості, відомі йому з інших джерел. Необхідно з'ясувати роль дорослих підбурювачів чи інших співучасників.

Якщо неповнолітній не визнає себе винним, то в першу чергу необхідно дохідливо розкрити підлітку суспільну небезпеку вчиненого кримінального правопорушення, ставлення до цього людей, збиток, який він заподіяв сім'ї, близьким. Показати при цьому, до чого може призвести заперечення вини і як важливо для нього дати правильну оцінку тому, що сталося, покаятися і активно співпрацювати зі слідством; пояснити, що це буде мати значення пом'якшувальної обставини [3].

При допиті неповнолітніх підозрюваних слідчий повинен триматись спокійно і впевнено, доброзичливо, але в той же час наполегливо і твердо. Така манера поведінки сприяє встановленню необхідного контакту з підлітком, спонукає його до довіри і викликає повагу до слідчого.

Нервозність слідчого швидше, ніж при допиті дорослих, призведуть до того, що допитуваний замкнеться або почне плутатися і брехати від переляку і хвилювання. Страх перед слідчим може спонукати допитуваного навіть обмовити себе [4].

При підготовці до допиту неповнолітнього свідка доцільно по можливості з'ясувати деякі індивідуальні якості: ставлення до однолітків, риси характеру, інтереси, захоплення, взаємини з учасниками події.

Очевидці кримінального правопорушення або особи, що стали свідками будь-яких пов'язаних з ним подій, зазвичай дають правдиві показання. Дана категорія свідків довіряє слідчому і, можливо несвідомо, готова допомогти у встановленні істини. Разом з тим це може призвести до готовності підтвердити все, про що його запитують. Тому питання, що задаються неповнолітньому свідку (очевидцю), повинні бути короткими, чіткими і не містити в собі ніякої поради, ніякого навіювання.

Неповнолітні потерпілі зазвичай об'єктивні у своїх свідченнях. Проте, готуючись до допиту і здійснюючи його, необхідно пам'ятати, що вони зацікавлені в результаті розслідування, так як їм заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду. До того ж на правдивість показань може впливати та обставина, що в момент злочинного посягання вони перебували в стані стресу, відчували почуття страху, неадекватно сприймали те, що відбувається. До того, ж вони думали не про те, як запам'ятати те, що відбувається, а про самооборону і захист від посягання. Все це визначає формулювання поставлених їм питань і допомагає намітити шляхи подальшої перевірки їх показань [3].

Таким чином, необхідно підкреслити, що при проведенні допиту неповнолітніх, ефективного результату можна досягти тільки у разі врахування

вікових та індивідуальних особливостей допитуваного і в результаті з'ясувати необхідні обставини, отримати правдиву доказову інформацію для встановлення істини у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Аверьянова Т.В. Криміналістика: Учеб. для вуз. / [Т.В. Аверьянова, Р.С. Белкин, Ю.Г. Корухов и др.]. – 3-е изд., пер. и доп. – М.: Норма, 2007. – 944 с.

2. Коченов М.М. Психология допроса малолетних свидетелей: методическое пособие / М.М. Коченов, Н.Р. Осипова. – М.: Юрид. лит., 1984. – 43 с.
3. Особенности допроса несовершеннолетних (обвиняемых, подозреваемых, свидетелей и потерпевших). [Электронный ресурс] // Philosophy. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <http://criminalistics-ed.ru>.
4. Особенности тактики допроса несовершеннолетних [Электронный ресурс] // Допрос несовершеннолетнего – Режим доступа до ресурсу: <http://www.grandars.ru>
5. Шепитько В.Ю. Использование данных психологии в допросе несовершеннолетних / В.Ю. Шепитько // Проблемы социалистической законности. – Вып. 26. – 1991. – С. 106-110.
6. Шепитько В.Ю. Криміналістика: підручник – 4-е вид. – Х.: Право, 2010. – 464 с.